

devnike, kateri nasprotno značijo, na pr.: V šoli je visoka miza in nizka klop. — Ta vaja je za veliko učencev kaj težavna, in dostikrat dobiva učitelj kaj čudne odgovore.

11. Kak večji učenec vpraša, ter imenuje tistega, kateri naj mu odgovarja; na pr. večji vpraša: I! ali vidiš v šoli omaro? — Manjši: V šoli vidim omaro! Ne manjka se pri tej vaji veselih obrazov.

12. Konečno naj tudi učitelj sam imenuje reči, da se tako spremení poduk; učencem naj pa reče, da naj pri vsaki reči, katero bode on imenoval in jo v šoli vidijo, roko vzdignejo, in potem zopet na lahko nazaj na klop položé, ako bi se pa utegnil kaj zagovoriti, naj tega nikar na storé. Na pr.: Učitelj imenuje, „v šoli je peč,“ — (vsi učenci roke vzdignejo) — „miza“ — (zopet so vse roke na kvišku) — „konj“ — (le kako dvoje ali troje rok je na kvišku — vsi drugi se smeja) — raztresenci pa osramoteni roke hitro skrijejo) vaja se potem nadaljuje.

Tako hitro mine čas, ne dolgočasijo se ne učenci ne učitelj; kajti vaje so tako izbrane, da se jih tudi slabejši morejo vdeleževati. Samo po sebi se razumeva, da bo vsaki učitelj odbiral to, kar mu posebno služi, ter si tudi red določeval. — Za nameček naj se še vsi stavki prav pridno v dvojino in množino postavljajo, kar malim novincem pozneje pri slovniškem in pravopisnem nauku kaj dobro služi. *Govekar.*

Peter Hitzinger

(Znojemski, Podlipski)

v

slovstvu slovenskem.

X.

Bilo je majnika l. 1850, da je Slovensko Društvo o svojem letnem zboru sklenilo, dati na svetlo zemljovid vesoljnega sveta v slovenskem jeziku, vzlasti na korist ljudskim šolam, in ponudi se mu v ta namen Podlipski, ter vsled tega sestavi:

- 3) Popis sveta s kratko povéstnico vsih časov in narodov. Berilo mladim in starim. Spisal Peter Hicinger, fajmošter. Na svitlo dalo društvo slovensko. Natis. J. Blaznik v Ljubljani, 1852. 8. str. 124.
- 4) Obraz cele zemlje v dvéh polkroglah. Izdelal P. Hicinger.

Pervi zemljovid v slovenskem jeziku je bukvicam „Življenja srečni pot“ pridjal Slomšek. Srečna in modra je bila misel, naj se napravi zemljovid vesoljnega sveta s kratkim zemljopisom, po katerem se ukaželjni

Slovenec soznaniti more s svetom. Kako marljivo je sestavljal Podlipski to delo, vidi se iz tega, da je poizvedil krog 4000 krajnih imen, po katerih v različnih deželah mesta, terga in vasi imenuje narod slovenski. Kratka, prav po domače pisana knjižica ima v I. delu zemljopis občine v dveh razdelkih, od sveta in njegove sestave, ter od zemlje, nje poverhine in stanovavcev, v II. pa posebni zemljopis v treh razdelkih, od starega, sredočasnega, pa sedanjega sveta, kateremu so pridjane zgodbe novega in naj novejšega časa.

Spisovaje omenjene stvari je vmes v Novice l. 11 zapel mično pesmico: „Zadovoljni kmet“. Nekega kmeta je prašal mestjan, kako tako zadovoljno in srečno živi. On pravi:

Družino dobro jez imám,
Imé je hlapcu: *Delajsam*,
In *Zgodejstat* in *Poznospat*.
Za deklo hoče kdo prašat':
Te *Redovnost* so s *Čednostjo*,
Poterpešljivost s *Pridnostjo*.

In *Pamet* gré voznik z menój
In *Um* je vedni hišnik moj.
Točajka je in kuharica
Pa *Žeja* mi in *Lakota*.
Dve hišni ste mi še v posést:
Molitev je in *Dobravést*,

Te mene zibljete lepó,
Dokler zaspím zvečer sladkó!

„Besedica o kovanji novih besed“, katero je spregovoril Podlipski v l. 89, je tako budna in resnična, da naj bi jo pomnili tudi sedanji kovači jezikoslovni. „Če hoče kdo kaj slovenskiga dandanašnji pisati, mu dostikrat težavno z besedo gré, ker sedanje potrebe in okolnosti zares večiga znanja tirjajo, kakor po domače rěči le „hruške pėči“. Pred kakimi leti je še dobro bilo, če je kdo „hruške pėči“ znal, desiravno so že takrat menili, da je boljši več kot to znati; zdaj pa smo od male pečice dospėli k plavžem velicih kovačnic, kjer ni le nekoliko pokovati, temuč večkrat kar naravnost vlivati potreba različnih besed. In o tacih zadėvah je težko samimu sebi in pa ljudem vstreči.

Dosti naših bravcov slovenskih bukev ali časnikov, posebno tistih, ki niso nikdar čez berv domače vasi stopili, in se nikdar z nekakošnim pazenjem v drugih krajih mudili, précej vpije nad novo besedo, če je le niso slišali v svoji koči, dasiravno je drugej dobro znana. Če že to pri besedah veljá, ki niso nove, temuč so že od kdaj med Slovenci in v dosti krajih znane, se pri novokovanih besedah ni čuditi, ako nad njimi kdo jezik brusi.

Pomniti je pa vonder tudi kovavcem slovenskih besed, da bi ne samo po svoji glavi ali brez potrebe novih imen kovali, in da tudi ni povsod krivica, ako pri marsikterih novih bukvah slovenski bravci tožijo, da niso razumeli, ker se sme po pravici večkrat misliti, da niso za Slovence pisane, temuč za druge narode. Ako se kaj za naše slovensko ljudstvo piše ga povzdigniti na stopnjo omike, je dobro pomniti, da ni

toliko na tem, ga novih jezikov učiti, marveč ga z novimi rečmi soznani-
ti. Res je scer, da mora tudi naše ljudstvo svoje govorjenje bolj zmno-
žiti in izobraziti; vonder zmirej bo razložek med slovenskim jezikom in
med drugim, kakor tudi razložek v pisanji za učene in za neučene ostati
mogel.

Naš namen ni tû govoriti od nerazumljive soderge, v katero so ne-
kteri po otročje zaljubljeni, ampak mi želimo le memogredé nekaj v
dobro opomniti, to namreč, koliko naj besede drugih narečij pomnoženju
našiga jezika pripomorejo. Skušamo sami, kako naglo se včasih nova,
dobra Slovcu umevna beseda dobí, če se v kakim ilirskim, serbskim,
českim ali poljskim slovníku poiše. Nočemo pa tega terditi, da bi vse
besede le v drugih narečjih iskati bile; veliko jih je in prav dobrih, zla-
sti v rečeh navadne potrebe, v narodu našim po domačih hribih in do-
linah najti, samo da jih žalibog! premalo poznamo; k večimu se malo
posmejati znamo, ako besedo slišimo, ki v našim berdu ni v navadi.

Ako pa je potreba v druge narečja seči, pač ni le pri enim ostati,
ampak treba je, da se večidel na vse slovanske narečja oziramo, in tisto
besedo izberemo, ktera se narodnemu jeziku bolj prilaga. Kakó dalječ
so, postavim, Horvatje le s tem od drugih slovanskih narodov odstopili,
ker se preterdo le svojiga o namesti l konec besedi in zlogov deržé, —
njih „živio“, desiravno je občno pravico po svetu zadobilo, je še zdaj
marsikomu med nami tako čudno, da se ne vé iznajti, kakošna oblika
da je.

Mi hočemo s tem le rêči, da kakor pri eni reči, tako pri drugi
— le enostranosti ne! Razun slovarjev mnogoverstnih slovanskih jezi-
kov nam staroslovenski slovník dr. Miklošiča k marsikteri besedi dobro
pomaga.“

Marljivo je tudi l. 1852 pisaril in pevaril v Zg. Danico, in vzlasti
o novem letu posvečeval jej pesmice navadno v sonetih, v kterih je o
Mariji opéval tedanje življenje cerkveno. Tako na pr. l. 2: „Marija,
danica belim in černim narodam“, in za naslednje l. 53: „Da-
nici za novo leto“. Krasni ste tudi l. 41 „Lepota Marije De-
vice: O Devica, zvezd kraljica, — O Marija, rajski cvet! — Té lepote,
té čistote, — Kakor tvoja, nima svet itd.; pa l. 44 „Sladko serce
Marije“:

O Marijno serce sveto,
Proti nam ljubezni vneto,
Polno božje milosti,
Polno lepe čednosti!

Naj, Marija! petje moje
Hvali sladko serce tvoje;
Kar se giblje in živi,
Naj ga hvali in časti itd.

Dokaj krepke in ginljive so tudi l. 4 „Nar dražji rosa
(Solze pokore); l. 14 Od terpljenja Gospodoviga (Poleg latinskiga);
l. 22 Sveto leto; l. 24 K sv. rešnjimu Telesu (S. Tomaža Akvinskiga);

vzlasti l. 51 Adventni zdihljeji“ (Cerkvene Antifone O); poslednji na pr. se glasi:

O Emanvel — sam Bog z nami,
Kralj naš in zapovednik!
Čaka te ves svet z željami,
Ker si naš Odrešenik.
Pridi rešit grešni rod,
O naš Bog in naš Gospod!

Poslovenil je v istem tečaju po časniku kat. bogoslovstva l. 39 Obhajanje nedelje, in Abisinska cerkev v Afriki l. 46. — „Nedelja je pglavitni in nar starji cerkvenih svetih dni, dan telesniga počitka in duhovniga djanja in življenja . . . Praznovanje nedelje ni samo zapoved iz božjih ust, ampak je tudi naprava v stvarjene reči globoko vtisnjena . . . L. 1832 je angleški državni zbor dal preiskovati, kakošne nasledke de ima, vsih sedem dni v tednu delati; in sklep preiskovanja je bil, de človek sicer nekaj časa neprenehano delo zmaguje, potem pa naglo ma opeša in omaga, in zgodnjo smert najde. Dr. Smith, zdravnik v Novim Jorku, piše: „Na Angleškim je dva tisuča ljudi več let vsaki teden po sedem dni delalo, v nedeljo so jim celo dvojno plačo dajali; pa ljudje so bili čedalje slabji, revniši. Začeli so spet le po šest dni delati, in so bili spet boljši in bogatejši. Take skušnje so se storile tudi v Francii in v Ameriki“. Tudi živina potrebuje svojiga pokoja sedmi dan; tako piše ravno ta zdravnik: „Konjev je 120 več let po vsih sedem dni tedna delalo, pa pred časam so pojemali; gospodar je mogel delo spet na šest dni djati, in konji so štirkkrat delj živeli in za delo bili. Dva soseda sta svoje ovce na daljin somenj gnala, eden je šel vsaki dan dalje, drugi je ob nedeljah počival; in ta je ravno toliko dni pred prišel, kolikor je nedelj obhajal; unimu je bila živina vsa opešala“ itd. —

Posebne pomembe zdi se mi pa spis njegov l. 13. 14: „Vošil a zastran katekizma“, po katerem je koj zboljšal katekizem naš slovenski. „Katekizem, piše na pr. Hitzinger ondi, to je kratik, cerkveno in poljudno vreden obsežik katoliške vere, katoliškiga spoznanja in djanja, v prašanjih in odgovorih . . . Nar kraji katekizem je bil od zgorej dan v desetih zapovedih, ktere je Bog oznanil na Sinajski gori, v očenašu, kteriga je Gospod Jezus Kristus učil, in v apostolski veri, ktero je sv. Duh apostelnam zložiti dal . . . V sedanji red je prišel katekizem, ko so krivoverskimu katekizmu Lutra Martina nasprot izdani bili pravoverski katekizmi: rimski za duhovne pastirje po povelji Tridentinskiga zbora l. 1566, Petra Kanizja l. 1554 in Roberta Belarmina l. 1603. — Gotovo bi katekizem naš bolj svoj namen dosegal, in očitno pričevanje od edinsti katoliške cerkve po celim svetu bi dajal, ako bi po pglavitnim redu in obsežku povsod eden bil . . Pa še naši slovenski katekizmi do

zdej niso hotli med seboj preveč edini biti . . Dostikrat so mogli jezikoslovskim novinam v podsloambo služiti, tukej za nov pravopis, tamkej za nove oblike . . Nemški in francoski se sicer povsod ponujajo, kaj italianskiga in rimskiga pa se raji zamolčuje . . Naj bo dopušeno, nektere vošila zastran dozdanjih slovenskih katekizmov izreči, zlasti v Ljubljanski škofii“ itd.

Dopisi in novice.

V Djakovaru. Kar je Slovencem družba sv. Mohora, to je zdaj Hrovačtom družba sv. Jeronima. Ne davno je škof J. Strossmayer to društvo duhovnom ali svečenikom svoje škofije v posebnem pisanji priporočevaje spregovoril tudi o učiteljih in vzlasti o razmeri med svečeniki pa učitelji. Glejmo, pravi, da učitelj vselej bode ud društva svetojeronimskega. Ako je v potrebi, pomagajmo mu, priporočimo ga premožnejim, ali škofu ob kanoniskem obiskanji. Učitelj, kateri svojo dolžnost na tanko izvršuje, je veliko vreden v šoli in v občini. — O razmeri med cerkvijo in šolo, duhovnikom in učiteljem pa piše: »Za cerkev najprej, potem pa prva skerb dobremu duhovniku mora biti šola. Mladina sploh in mladina šolska posebej zasluži vzlasti našo pozornost, ako mislimo našemu narodu pripraviti boljšo bodočnost. Skerb za mladino je posvečena po sveti skerbi zveličarja našega, kateri je opomnil aposteljne, naj mladim ne branijo k njemu se približevati, in kateri je otroka in njegovo odkritoserčnost, priprostost, nedolžnost in ljubeznjivost postavil za vzor, kteremu imamo slediti, ako hočemo vredni biti kraljestva nebeskega. Učitelj je vreden, da bodi svečeniku mlajši, da tako rečem brat, najbliži prijatelj. Prijatelj, že tudi med nas se je zavleklo ono pogubno načelo, da se šola ima povse razdeliti od cerkve in da učitelj ima stati v nasprotji k svečeniku. To načelo je pogubno in škodljivo vselej, vzlasti pak za naš narod. Pobijajmo vsegdar, kjer moremo, to načelo. Edin pak način in vsaj po mojem mnenji najvspanjši je: da z bornim stanjem, v kterem ljudski učitelji še večidel živijo, imamo usmiljenje; da mu vselej s svetom in djanjem, kolikor moremo, bodemo na pomoč; da mu o vsaki priložnosti, vzlasti pak pred ljudstvom pokazemo, da ga spoštujemo, ljubimo in da njegov vzvišan poklic čnimo. (Vid. Zagreb. kat. list br. 17.) — Iz teh zlata vrednih besedi, ktere slavni škof Strossmayer na serce poklada svojim duhovnim, pa tudi učitelji spoznajo, kako se jim je obnašati do cerkve in svečenikov, da dosežejo vzvišani namen, ki se doseči da, res le z zedinjenimi močmi.

V Radovljici je imelo okrajno učiteljsko društvo 9. p. m. prvi letošnji zbor, pri katerem je bilo navzočnih 8 učiteljev. Predsednik društvu je g. Stojec iz Kranjske gore; g. Žolgar, prejšni predsednik je častni ud. Društvo je vložilo prošnjo do slavnega ministerstva, da bi se vendar enkrat splačal, kar jim gre. Prihodnji zbor bo v binkoštni torek 26. maja. Na dnevni red se stavlja: 1. Vaznost in namen okrajnih učiteljskih društev. 2. Praktične razprave o štev. »10«. 3. »Šola« kazalni poduk. 4. Nasvetje posameznih udov. Učitelji so tožili, da že pol leta niso dobili plače, niti se jim ne izplača potuina k uradni konferenciji mesca oktobra pr. leta. (Se je že menda zgodilo!)

zdej niso hotli med seboj preveč edini biti . . Dostikrat so mogli jezikoslovskim novinam v podsloambo služiti, tukej za nov pravopis, tamkej za nove oblike . . Nemški in francoski se sicer povsod ponujajo, kaj italianskiga in rimskiga pa se raji zamolčuje . . Naj bo dopušeno, nektere vošila zastran dozdanjih slovenskih katekizmov izreči, zlasti v Ljubljanski škofii“ itd.

Dopisi in novice.

V Djakovaru. Kar je Slovencem družba sv. Mohora, to je zdaj Hrova-tom družba sv. Jeronima. Ne davno je škof J. Strossmayer to društvo duhovnom ali svečenikom svoje škofije v posebnem pisanji priporočujevaje spregovoril tudi o učiteljih in vzlasti o razmeri med svečeniki pa učitelji. Glejmo, pravi, da učitelj vselej bode ud društva svetojeronimskega. Ako je v potrebi, pomagajmo mu, priporočimo ga premožnejim, ali škofu ob kanoniskem obiskanji. Učitelj, kateri svojo dolžnost na tanko izvršuje, je veliko vreden v šoli in v občini. — O razmeri med cerkvijo in šolo, duhovnikom in učiteljem pa piše: »Za cerkev najprej, potem pa prva skerb dobremu duhovniku mora biti šola. Mladina sploh in mladina šolska posebej zasluži vzlasti našo pozornost, ako mislimo našemu narodu pripraviti boljšo bodočnost. Skerb za mladino je posvečena po sveti skerbi zveličarja našega, kateri je opomnil aposteljne, naj mladim ne branijo k njemu se približevati, in kateri je otroka in njegovo odkritoserčnost, priprostost, nedolžnost in ljubeznjivost postavil za vzor, kteremu imamo slediti, ako hočemo vredni biti kraljestva nebeskega. Učitelj je vreden, da bodi svečeniku mlajši, da tako rečem brat, najbliži prijatelj. Prijatelj, že tudi med nas se je zavleklo ono pogubno načelo, da se šola ima povse razdeliti od cerkve in da učitelj ima stati v nasprotji k svečeniku. To načelo je pogubno in škodljivo vselej, vzlasti pak za naš narod. Pobijajmo vsegdar, kjer moremo, to načelo. Edin pak način in vsaj po mojem mnenji najvspanjši je: da z bornim stanjem, v kterem ljudski učitelji še večidel živijo, imamo usmiljenje; da mu vselej s svetom in djanjem, kolikor moremo, bodemo na pomoč; da mu o vsaki priložnosti, vzlasti pak pred ljudstvom pokazemo, da ga spoštujemo, ljubimo in da njegov vzvišan poklic čnimo. (Vid. Zagreb. kat. list br. 17.) — Iz teh zlata vrednih besedi, ktere slavni škof Strossmayer na serce poklada svojim duhovnim, pa tudi učitelji spoznajo, kako se jim je obnašati do cerkve in svečenikov, da dosežejo vzvišani namen, ki se doseči da, res le z zedinjenimi močmi.

V Radovljici je imelo okrajno učiteljsko društvo 9. p. m. prvi letošnji zbor, pri katerem je bilo navzočnih 8 učiteljev. Predsednik društvu je g. Stojec iz Kranjske gore; g. Žolgar, prejšni predsednik je častni ud. Društvo je vložilo prošnjo do slavnega ministerstva, da bi se vendar enkrat splačal, kar jim gre. Prihodnji zbor bo v binkoštni torek 26. maja. Na dnevni red se stavlja: 1. Vaznost in namen okrajnih učiteljskih društev. 2. Praktične razprave o štev. »10«. 3. »Šola« kazalni poduk. 4. Nasvetje posameznih udov. Učitelji so tožili, da že pol leta niso dobili plače, niti se jim ne izplača potuina k uradni konferenciji mesca oktobra pr. leta. (Se je že menda zgodilo!)

Iz tega lahko povzamemo, da je v teh obrazcih speljano to, kar je v postavi 20. avgusta l. 1870. le v poglobitnih potezah načrtano; v vsej knjigi je blaga na ponudbo toliko, da se ga vsaka šola za svojo potrebe odbere, kar ga potrebuje, tedaj morda ne bo šole, ali učiteljske bukvarnice, kjer bi se ta knjiga pogreševala. Knjiga se dobiva v Expedit-u c. k. deželne vlade v Gradcu. Kdor pošlje tje po poštni nakaznici 2 gl. 40 kr. jo dobi brez poštnine pod svojo addresso. — Prilčno morda kaj več.

Iz ptujske okolice. Učitelji ptujskega šolskega okraja so imeli 7. maja izlet na Zavrč. Pripeljavši se ob 9. uri na Dobravo, so imeli v gostilnični dvorani gsp. Reisingerja zajuterk, potem pa sprehod na bližnji hrib sv. Marije nad Zavrčom, od koder so imeli lepi spregled na veliko ptujsko polje, v Slovenske gorice, na Hrvaško in Ogersko. Nazaj gredé so imeli slovesni zbor v zavrčki šoli. Gosp. učitelj Robič iz Ptuja je pozdravil navzočne s kratkim govorom, v katerem je razložil pomen izleta, namreč, da se slavi potrjenje deželne postave o zboljševanju učiteljskih plač. Pokazali so navzočni hvaležnost do Nj. Veličanstva presv. cesarja Franca Jožefa z navdušenimi živio-klici in slavoklici. — Gosp. učitelj Sernec od sv. Andraša je razkladal pomen majovih izletov sploh in posebno učiteljskih. Dokazal je imenitnost mesca maja za avstrijsko šolo, ker potrjenje naj važnejših šolskih postav spada v ta mesec; tako postavo od 25. maja l. 1868, in ona od 14. maja l. 1869. Omenil je tudi deželne postave o zboljševanju učiteljskih plač, ktero so Njih Veličanstvo presv. cesar pred nekaterimi dnevi potrditi blagovolili, in je konečno učitelje navduševal, naj se zmiraj bolj in bolj za blagor in napredek ljudske šole potegujejo. — Gosp. Robič je nekatere važne stvari navzočnim naznanil in je potem sklenil zbor.

Podali smo se po zboru v gostilnično dvorano gsp. Reisingerja k obedu, ktereга so se vdeležili učitelji, gospe in gospodične in bližnji prijatelji. Razveselovale so nas mnogovrstne napitnice, pesmi in izvrstno igranje g. Reisingerja in g. učitelja Ferka iz Ptuja; posebno pa nas je zlahna zavrčka vinska kaplica precej navdušila. Gotovo bo ta dan vsakem deležniku v prijetnem spominu ostal.

Okrajni učiteljski zbor v Kerškem 8. p. m. Razun I. so se zborovanja vdeležili vsi učitelji kerškega okraja. — Preden se zborovanje začne, je g. K. Gašperin v šolski telovadnici z otroci telovadil, da bi učitelji videli, kako se ta nauk praktično speljuje. Zborovali so potem v pisarnici c. k. okrajnega poglavarstva. Gsp. c. k. okrajni šolski nadzornik, profesor Wurner je govoril o tem, kar je vidil po šolah, katere je nadzoroval; šole imajo vse premalo učil; učitelji naj prigovarjajo, kjer koli je prilika, da se občinstvu šola priljubi. Govoril je potem o učnih predmetih, kako se imajo podučevati, in povdarjal, da ga veseli videti, da učitelji podučujejo že v novi meri. — Prestopili so potem k drugi točki dnevnega reda »o določitvi učnih črtežev«. Po vsestranskem razgovarjanju se sklene, da naj se predloženi črteži v nekaterih točkah popravijo in še enkrat predlože. — Gledé tretje točke so naštevati navzočni mnogo, mnogo reči, katere naj speluje krajni šolski svét z ozirom na zdravje po šolah. Račun o učit. bukvarnici se poterjuje z zahvalo za mnogi trud, nakupilo se je že mnogo knjig, pa vendar ostaja gotovine 75 gl. 17 kr. a. v. Govorili so o nakupovanju zastran novih knjig, in g. nadzornik nasvetuje knjige, ki so imenovane v knjigi »Normal-Lehrpläne«. Posebno živahno je bilo razgovarjanje zastran številjenja s posebnim ozirom na desetne drobce. Pri risanju nasvetuje nadzornik skupno podučevanje, enako tako, kakor je v imenovanih vzornih načrtih. — Volili so potem gg. Gašperina in Wresitzta v deželno konferencijo.

Stalni odbor bo de imel nalogo, da izdela nadrobni črtež o jezиковem poučevanju po razdeljenih I. razrednih ljudskih šolah, in po nasvetu gsp. Gašperina osnovali so podružnico »krainischen Landeslehrervereines«. Da se potrebno v to vkrene so bili v odsek voljeni gg. Gašperin, Wresitz in France Lavrič. — Učitelji kerškega okraja dobro razumevajo čas in zahtevanje njegovo; kar so tudi posebno pokazali s tem, da so vsi razun enega svoje razprave v nemščini spisali!

Iz Ljubljane. 27. maja zborujejo mestni ljubljanski učitelji. Na dnevnem redu je: 1. Opazke okraj. šol. nadzornika pri nadzorovanji. 2. Sporočilo o nemških knjigah, ki se sedaj rabijo po mestnih šolah. 3. Kako naj se risanje podučuje v ljudskih šolah na podlagi ministerjalnega ukaza dne 9. avgusta l. 1873. 4. Kako naj se učenci podučujejo v telovaji. 5. Volitev 2 odbornikov v deželno šolsko konferencijo. 6. Volitev odbora v posvet nekterih točk za konferencijo. 7. Volitev odseka za okrajno šolsko bukvarnico.

Iz seje c. k. dež. šolsk. sveta 9. aprila 1874. Gosp. perovodja bere opravilne spise rešene od zadnje seje. Stavlja se nasvet za vmestenje učitelja za slovenski in nemški jezik na višji realki v Ljubljani, potem za filologijo na c. k. višji gimnaziji v Ljubljani. Sporočilo c. k. dež. šolsk. nadzornika za hum. nauke o nadzorovanji novomeske gimnazije se začuje in predlaga slavn. ministerstvu. Da se pridobé postavno poterjeni učeniki za dvoje spraznjenih služeb — za prirodopis, matematiko in naravoslovje in za risanje — in od petero spraznjenih jezikoslovnih služeb za klasične jezike, sklene se, da se razpiše troje služeb, ako mogoče tako, da bo učitelj pomagajè tudi slovenski ali taljanski učil, dvoje drugih pa se prihranjuje primernemu času. — Na gimnaziji v Kranji bosta dva učenca, ki sta bila dosihmal šolnine prosta, plačevala, osem se jih pa oprošča; iz novega se jih šestnajst oprošča, enemu se odreka. — Več učiteljskih služeb na tukajšnih srednjih šolah se bo de razpisalo, n. p. učit. služba za klasično filologijo in za zemljepisje in zgodovino, za poslednjo imajo prednost taki, ki bi bili zmožni pomagajè učiti slovenščino ali taljansščino v Kočevji; spraznjena učiteljska služba za taljansščino na realki v Ljubljani, in za klasično filologijo, učè tudi pomagajè slovenščino, na gimnaziji v Kranji. — S pooblaščenjem sl. ministerstva vrača se gosp. Jesenkotu rokopis »Primerjalni prirodoznanski zemljepis« z nagrado za trud iz učilniške zaloge. — Dež. šolski svet izreka, da se učitelji prestopivši v druge kronovine spuščajo le na koncu šolskega leta in le takrat, ako so njih dekreti skrajni čas konec mesca julija pri dotičnem okrajnem šolskem svetu. — C. k. okrajnemu šolsk. svetu v Postonji se naroča, da se neki učitelj iz Postonje dobivši drugej službo ne spušča prej iz službe, kakor na koncu šolskega leta. — Po predlogu pomnoženega krajnega šolskega sveta in deželnega odbora, se začasni učitelj v Škofjiloki V. Telban za terdno postavlja. — Prošnja za oproščenje o učiteljskem izpitu za ljudske šole predlaga se slavn. ministerstvu. — O sporočilu c. k. okrajn. šolsk. sveta v Planini zastran veronauka v Žireh se prosi knezoškofjstvo, da potrebno preskerbi za poučevanje v kerščanskem nauku. — Učiteljca na vadnici gn. Eliza Škofic bo de spraševala gospodinstvo in ročna dela pri skušnjah mesca aprila. (Odgovor na vprašanje spraševalne komisije.) — Prošnja profesorja gosp. Jesenkota, da se njegov rokopis: »Občni zemljepis za meščanske šole in prvi razred gimnazije in realke« dade natisniti ali se mu v to nekaj pomore, predlaga se slavn. ministerstvu. — Odbija se rekurs berdske grajščine zastran davka k soli na Berdu. — Metelkov zavod za učiteljske pripravnike se bo dajal ravnateljstvu pomožne šole v Ljubljani. Nekaterim se privoljuje pripomoč v denarjih.

Kako stojé naše učiteljske akcije? Nobena točka deželne postave 29. aprila 1873. l. nas učitelje ni tako zanimala, nego ona, ki nam zagotavlja materialno stanje. Vsi smo težko čakali, da bi se kmalu vresničila. Žalibog, da še dandanes čakamo na dejansko izvršitev, če tudi je že postava leto dni znana, sedmi mesec že veljavna, in ji je odločenih le še 5 mesecev, da popolnoma oživi. — Kaj je temu krivo?

Deželna postava je nas učitelje skoraj dispenzirala vsake skerbi, da se nabirajo novci v šolske kase, iz katerih bi zajemali naše plače; zarad tega smo nedelavni gledali upajoči tje, kjer se denar steka in veselo enkrat zatrobi: Fantje skupaj! Denar je tu! Pridite ponj! V tej nadi smo pa pozabili, da je treba popred skale navertati, ki naj dajo vodo spod sebe, potem še le s korcom zajemati iz vodnjaka, ko se je voda v-van-j natekla. Zdaj se nam ravno tako godi, kakor Danajevim hčeram, ki so v kazen z rešetom zajemale vodo, ali pa iz suhe struge nalivale škafe. — Perva skerb vseh šolskih oblastnij, od prve do zadnje, od deželne do krajne, ne izvzemši učiteljev, naj bi bila s prvega ta, da se nemudoma po razglasu postave skerbi za njeno temeljito izvršitev, da se dajo pojasnila in pride na pomoč onim, ki imajo v prvi versti skerbeti za nabiranje novcev. Vse tako, kakor se godi še le sedaj.

V sverho tega naj bi se bil konstituiral odbor sestavljen iz zvedenih mož, n. p. okrajnih glavarjev, udov dež. šolskega sveta, finančnih in davkarskih uradnikov in še kaj tavih praktičnih mož, poznajočih naše deželne razmere. Ta odbor bi bil moral precej po razglášení postavi stopiti v akcijo in dajati c. k. dež. šolsk. svétu nasvete pa načrte, kako naj se ta ali oni paragraf rešuje. — Kolikor smo učitelji sedaj spoznali, je to narobe svet, da se od krajnih šolskih svétov pričakuje, da bodo iz lastnega nagiba in spoznanja oživili postavo. Vsaj se vé, iz kakošnih elementov so sestavljeni, in kdo more zahtevati, da bi predsedniki brez odškodovanja sedeli dan na dan pri postavi, ter skerbeli, da se stori, kar je ukazano?! Višje oblastnije so vesele, če krajni šol. svéti po razpisanih ukazih in navodih radovoljno zadostujejo poveljem. Inicijative se krajni šolski svéti do sedaj niso lotili in se je tudi dolgo ne bodo lotili, kedar bo šlo za novce. To je predijozno opravilo, katerega se bojé, a ne brez vzroka. Zakaj, vsak laliko vgane?

Treba je, krajnem šolskem svétom na roke iti, jim v njihovo korist svetovati, naj se lotijo s pomočjo občinsko nabirati šolnino, in druge dohodke za solo. V ta namen naj učitelj izročá krajeemu šolsk. svétu zapisnik šolskih otrok, ki hodijo ali ne hodijo k nauku. Pomnožen krajni šolski svét potem določi, kdo bode šolnino plačeval, kdo ne? Kolikor jih je oprostelih, za toliko mora srenja plačevanja prevzeti (§. 40 dež. post. šte. 21). To delo bo tu in tam kak vihar provzročilo. Več ko jih bode oprostelih, več bode zadelo davkopláčevalce, kar jih bo zelo razkačilo in nasledek bo marsikatera terdoserčnost, po kateri bodo reveži prisiljeni, šolnino odrajtovati.

Kjer je občina šolski denar ali ves ali deloma na občinsko blagajnico prevzela (§. 41) bodo morali davkopláčevalci tudi bolj v žep segati, ako se od tistih, ki ne plačujejo nič davka, ne bode pobirala šolnina, ti so gostáci; sim ter tje so gotovo taki, ki niso tako potrebni, šolnine oprosteni biti. — Ko so plačevalci šolnine določeni, se zapisnik izročí županiji, ki ima potem oklicati, naj se jim do tega in tega časa odrajta šolnina, če ne pride bav — bav — »sekacijon«. Ker kmetje pred zadnimi kvatri leta težko odrajtujejo svoja postavno predpisana plačila, poljske pridelke prodajajo še le v jeseni — bodo župani imeli vsak, ali čez 2, 3 mesce to sitnost, denar izterjevati, in proti zapisovati. Zapisnik blagajnični bode imel 12 predalčkov za vpisovanje mesečne

šolnine, če se ne bode za celo leto, enkrat odrajtovala, kar bi bilo bolj pravno. To pa se mora naprej zgoditi, sicer nima davkarija učiteljem nič dajati. — Dokler šola ne bode kot deželna naprava plačana iz deželnega zaklada, ki se bode polnila s splošnim šolskim davkom, toliko časa se bode šolnina že morala pobirati. Vsa šolnina na Kranjskem znaša okoli 40.000 gl. To je velik znesek, brez katerega se ne da računati. Deželni zaklad bode povernila zahteval za svoja posojila, iz katerih bodo učitelji sedaj menda še-le na ukaz finančne direkcije po davkarijah sprejeli svoje kervavo zaslužene krajcarje.

Ono povernilo se bode naj več plačalo s šolnino. Dolgo pa še ne bode vsa šolnina skupaj, ne ta, ki je na dolgu od 1. novembra, in ne ta, kar jo imajo še naprej odrajtovati. Učitelji med tem časom ne bodo brez plačila mogli biti, stok in jok ne bode prenehal, toraj bode deželni zaklad zmiraj še posojila dajal, ako bodo le prosili zanj c. k. okraj sol. sveti. Sicer smo zadnjič v »Tovarišu« omenili, da bode posojevanja konec, ko se v deželni blagajnici tema naredi; a danes popravljamo to vest, ker smo čuli, da misli deželni odbor sam posojila iskati, ali pa obligacije kranjske zemljiščine odveze prodajati. Da to ravno ni za deželo koristno, ve vsak; pa temu ni okom priti, ker se šolnina in drugi dohodki niti ne pobirajo, še manj pa odrajtujejo. Pa če bi tudi občine imele denar že nabran, dvomimo, da bi ga hotele davkarije sprejemati, ker nimajo potrebnih knjig za vsako šolo posebej (!) pripravljenih, v katere se imajo natanko zapisovati vsi šolski dohodki. — Uradnikom po davkarijah stopajo lasje po konci že pri samem premišljevanji, kako naj se šolske finance vredijo. Pa to vse se bode v teku časa (!) že dognalo, če le — pozneje sitnosti ne bode, ko novci ne bodo redoma dohajali v okrajne blagajnice?

To pa nikakor še ni vse, kar smo tu navedli. Pri drugi priliki hočemo se pogovarjati na dalje o zaprekah, ki jih bode izveršitev deželne postave dne 29. aprila l. 1873. še rodila.

Razpis učiteljskih služeb:

Na Štajarskem: Na 1 razredni ljudski šoli pri sv. Lenardu, s. okr. Laškega, se razpisuje učiteljeva služba; plače je 500 gl., osebne priklade 60 gl. in prosto stanovanje. Prošnje do 31. maja 1874. l. pri krajnem šolskem svetu pri sv. Lenardu nad Laškem.

Podučiteljski službi. a) na 3 razredni ljudski na Vranskem b) na 2 razredni lj. šoli v Doberni (Neuhaus b. Cilli); plače je 300 gl., 60 gl. osebne priklade in prosto stanovanje. Prošnji se oddajate za a) pri krajnem šolskem svetu na Vranskem (Franz) in za b) pri krajnem šolskem svetu v Doberni do konca maja t. l. — Učiteljski službi. Na enorazredni lj. šoli pri sv. Petru pri Savini (St. Peter im Sannthale), plače je 400 gl. osebne doklade 60 gl. in prosto stanovanje; prošnje do konca maja pri krajnem šolskem svetu pri sv. Petru v Savini, in 2. pri sv. Jakobu v Dolu, v Galiciji (Galizien) s plačo 500 gl. na letu, z osebno doklado 60 gl. in prostim stanovanjem. Prošnje do krajnega šolskega sveta v Galiciji (Post Cilli).

Premembe v učiteljskem stanu.

Na Kranjskem. G. Lukas Hiti, c. k. okraj. nadzornik za Postojno se odpoveduje tej službi isto tako tudi ravnateljstvu na 4 razredni ljudski šoli v Vipavi.

Listnica: Č. g. Š. od Sotla. Ad a. Je žalostna istina, ali pomagajo naj duhovni predstojniki; za občinstvo ni. Ad b. Je bilo že pred omenjeno po slovensko, kar vidite v današnjem listu. Sicer nas je dopis iz tako daljave razveselil, hvuala! Več gg. dop. Pride vrhlojdnje.

Vdovsk. društva: Gosp. Nikolaj Stanonik iz Starega terga za l. 1874. isto tako tudi za slov. učit. društvo za se in za Černomelj. uč. društvo po 1 gl. Za slov. učit. društvo dalje g. Lapajno iz Ljutomerja za l. 1873. 1 gl., in g. F. Š. iz M. za l. 1873. in 1874. po 1 gl.